

SUMMARY

The object of the study is to approach the phenomenon of science fiction from an evolutionarily oriented perspective in order to analyse whether it is possible to assign it an adaptive function and to establish links between persistent narrative patterns and regularities present in science fiction, and evolved psychological mechanisms present in humans, which would validate the central theoretical premise of Darwinian Literary Studies.

Chapter 1 provides a contextual overview of evolutionary attempts at analysing human behaviour in terms of it being linked with innate, genetic, predispositions. It also introduces Edward O. Wilson's idea of scientific consilience which forms the conceptual basis for the development of Darwinian Literary Studies.

Chapter 2 introduces the precepts of Darwinian Literary Studies, discusses DLS in relation to the dominant literary theoretical paradigm and argues that fiction in general and science fiction in particular, because it stimulates mental and cognitive experimentation, displays a decisively epistemological orientation. This gives it the potential to facilitate learning, particularly in reference to possible future contacts with the unknown and the novel. While there is no definite proof of science fiction's adaptive usefulness, this focus on experimentation allows for a tentative claim to be made that its cultural presence might be, potentially, fitness-enhancing.

Chapter 3 argues that generation of heterotopic spaces and paraspaces in science fiction and the narrative treatment of these spaces correlates with the evolutionary understanding of how humans interact with and approach new environments. Those environments which are rich in Mystery and thus appear to offer many opportunities for exploration and interaction are considered attractive and are

preferred over those which appear boring. The accumulation of strangeness and alterity which characterises the heterotopias and paraspaces of science fiction ensures their mysteriousness and is conducive to the evocation of interest in these spaces which invites exploration and thus makes mental experimentation possible. It is also argued that such treatment of fictional spaces can be a form of a cultural reinforcement of the innate exploration drive.

Chapter 4 considers the function of disgust as a primary means of evoking estrangement in science fiction. Because of the paradoxical character of this emotion, whose elicitors are at the same time intensely repelling and alluring, and because of its link with the process of moralisation, disgust guarantees interest in the fictional novelty and opens it to a number of possible interactions with. Evidence is presented how disgust plays a role in the narrative shaping of embodied and technological aliens.

The evidence presented in the study appears to confirm its initial hypotheses: science fiction is narratively and conceptually organised around innate psychological mechanisms and seems to possess features which could make it adaptively beneficial and. This, at least partially, testifies to the correctness of the theoretical framework of Darwinian Literary Studies.

STRESZCZENIE

Celem rozprawy jest analiza fantastyki naukowej z perspektywy literaturoznawstwa darwinistycznego w celu ustalenia jakie mechanizmy stoją za fabularnymi i narracyjnymi schematami poetyki fantastycznonaukowej; zbadania, czy możliwe jest aby fantastyka naukowa pełniła funkcję adaptacyjną, oraz, pośrednio, zbadanie użyteczności literaturoznawstwa darwinistycznego jako narzędzia analizy teoretycznej.

Rozdział pierwszy stanowi przegląd dotychczasowych badań skupiających się na wpływie uwarunkowań genetycznych i adaptacyjnych na formy i sposoby ludzkich zachowań kulturowych oraz przybliża pojęcie konsilencji wprowadzone przez Edwarda O. Wilsona a stanowiące intelektualną podstawę do rozwoju ewolucyjnie zorientowanych badań literackich.

Rozdział drugi przybliża cele i metodologię literaturoznawstwa darwinistycznego, w dużej mierze wyrastającego z opozycji wobec dominujących obecnie w Teorii trendów poststrukturalistycznych. Odrzucenie centralnych dla poststrukturalizmu założeń, pozwala na paradygmatyczną reorientację badań literackich, co z kolei otwiera drogę do analizy aktywności artystycznej, w tym także literackiej, w relacji do biologicznie motywowanych potrzeb adaptacyjnych. Rozdział stanowi próbę wykazania, że fantastyka naukowa, poprzez swoją koncentrację na eksperymentach poznawczych, myślowych i intelektualnych skupionych na interakcji z nowym, odmiennym i niezwykłym, stanowi ważny element w procesie zdobywania niezbędnej wiedzy o świecie, niemożliwej do zdobycia inaczej niż poprzez kontakt z fikcyjnymi fabułami.

Rozdziały trzeci i czwarty podejmują analizę schematów narracyjnych obecnych w fantastyce naukowej. Pierwszy z nich skupia się na heterotopijnym, a więc

odmiennym i alternatywnym charakterze przestrzeni obecnych w fantastyce naukowej. Odmienność ta sprawia, że przestrzenie fantastyki zawsze są nieprzewidywalne, potencjalnie groźne i obiecujące równocześnie. Taki charakter przestrzeni lub krajobrazu, jak pokazują badania z zakresu psychologii ewolucyjnej, jest dla człowieka najatrakcyjniejszy, co w przypadku fantastyki naukowej zapewnia, że jej treść będzie dla czytelnika interesująca. To uchwycenie i zapewnienie uwagi stanowi zachętę do intelektualnej eksploracji, a ta może odgrywać rolę adaptacyjną.

Rozdział czwarty pokazuje, że elementem kluczowym dla przedstawienia fantastycznonaukowego uniezwyklenia poznawczego (*cognitive estrangement*) jest obecność obrzydzenia. Paradoksalny charakter tego uczucia, wzbudzającego równocześnie odrzucenie i fascynację, domagającego się natychmiastowej uwagi i reakcji, gwarantuje zainteresowanie czytelnika elementem odmienności i, ponownie, otwiera go na szeroką gamę interakcji poznawczych.

Przedstawione analizy pozwalają odpowiedzieć na postawione w rozprawie pytania dotyczące schematyczności fantastyki naukowej, jej potencjalnych funkcji poznawczo-adaptacyjnych oraz pokazują użyteczność literaturoznawstwa darwinistycznego.